

TOMASZ PŁONKOWSKI

ORCID: 0000-0002-2239-1984

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Obyczajowe skandale polityczne w Polsce — czy tabloidyzacja służy demokracji?

Abstrakt: Autor przedstawia podstawowe powiązania między procesem tabloidyzacji mediów a współczesną formą skandali politycznych w Polsce, opierając się na schemacie teoretycznym Thompsona (2001, 2010). Analizuje przypadki skandali o charakterze seksualnym i obyczajowym: Józefa Piłsudskiego, „erotyczne immunitety”, aferę „praca za seks” w Samoobronie, seksaferę w olsztyńskim magistracie, a także romanse Kazimierza Marcinkiewicza, Jacka Kurskiego, Ryszarda Petru, Mateusza Kijowskiego i Stanisława Pięty. Poddaje również ocenie ich wpływ na procesy demokratyczne, biorąc pod uwagę koncepcje skandalu politycznego i polityki skandali — Demirhan, Demirhan (2017). Analiza wykazała wielość czynników wpływających na proces skandalizacji, jak na przykład własne działania polityków zagrożonych skandalizacją, reakcja otoczenia politycznego na zarzuty stawiane w mediach czy świadome wyszukiwanie przez sztaby przeciwników politycznych potencjalnych skandalicznych tematów. Wszystkie przypadki łączy uniwersalna zależność od zmian związanych z nową technologią — mediami (interaktywność) i większym niż dotychczas wpływem publiczności na kształtowanie opinii publicznej (dwukierunkowość).

Słowa kluczowe: skandal, skandalizacja, skandal polityczny, skandal seksualny, skandal obyczajowy, polityka skandalizacji, tabloidyzacja, ewolucja technologiczna, mechanizmy skandalizacji, „erotyczne immunitety”, afera „praca za seks” w Samoobronie, seksafera w olsztyńskim magistracie, Kazimierz Marcinkiewicz, Jacek Kurski, Ryszard Petru, Mateusz Kijowski, Stanisław Pięta, zmiana roli dziennikarstwa i publiczności.

Zakres tematyczny

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja podstawowych powiązań między procesem tabloidyzacji mediów a współczesną formą obyczajowych skandali po-

litycznych i procesów skandalizacji oraz próba oceny wpływu skandali na procesy demokratyczne. Ze względu na to, że tematyka skandali jest tak szeroka, że jej omówienie wymagałoby poświęcenia znacznie więcej czasu i przerosłoby ramy artykułu, autor postanowił skupić się na przedmiocie węższym, ale pod pewnymi względami reprezentatywnym dla współczesnego politycznego dyskursu publicznego, coraz częściej w ostatnich dekadach przekraczającego granice sfery prywatnej, a nawet intymnej aktorów politycznych. Przyjęta przez autora terminologia dotycząca skandali politycznych odwołuje się do podziału na trzy typy skandali wprowadzonego przez Johna B. Thompsona:

1. o podłożu seksualnym,
2. z przyczyn finansowych,
3. związany z nadużyciem władzy.

Skandale „zakładają publiczne przedstawienie pewnych informacji oraz oskarżeń związanych z życiem prywatnym osób publicznych”¹. Jak już wspomniano, podkategorią skandalu jest afera o podłożu seksualnym, która „wiąże się z ujawnieniem takich poczynań, które łamią obowiązujące normy lub zasady rządzące relacjami o charakterze seksualnym lub można je w taki sposób ukazać”², a także „zakładają publiczne przedstawienie pewnych informacji oraz oskarżeń związanych z życiem prywatnym osób publicznych. Tego rodzaju skandale są przede wszystkim walką o władzę symboliczną, która niesie często poważne konsekwencje polityczne”³.

W niniejszym artykule zaprezentowane zostaną przede wszystkim skandale o charakterze seksualnym i dotyczące życia prywatnego polskich polityków, ponieważ w największym stopniu mają one potencjał sensacyjny i rozrywkowy i są związane z procesem tabloidyzacji. W celu zwiększenia precyzji terminologicznej autor zrezygnował z terminu „skandal o podłożu seksualnym” i zastąpił go szerszym pojęciem — „skandal o charakterze obyczajowym”, obejmującym według autora również sytuacje będące konsekwencją wcześniejszego przekroczenia norm związanych z życiem prywatnym, w tym z życiem seksualnym.

Aby zademonstrować zmienność i ewolucję procesu skandalizacji, autor postanowił przedstawić przypadki polskich skandali, zaczynając od opisu romansu Józefa Piłsudskiego (okres międzywojenny). Pominięte zostaną lata PRL, jako że media w ustroju komunistycznym, działając w systemie cenzury i partyjnej kontroli, nie miały prawa zajmować się życiem prywatnym elity partyjno-państwowej⁴. Następnie omówione zostaną przypadki skandali z III RP — czasu wolnych komercyjnych mediów silnie poddawanych procesowi tabloidyzacji. Będą to tak

¹ J.B. Thompson, *Skandal polityczny. Władza i jawność w epoce medialnej*, przeł. M. Chabura, Warszawa 2010, s. 152.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ Por. R. Habielski, *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa 2009.

zwane erotyczne immunitety, afera „praca za seks” w Samoobronie, seksafera w olsztyńskim magistracie, a także romanse Kazimierza Marcinkiewicza, Jacka Kurskiego, Ryszarda Petru, Mateusza Kijowskiego i Stanisława Pięty.

Terminologia

Thompson wskazuje na cechy wspólne skandali seksualnych i politycznych, są to: hipokryzja, konflikt interesów oraz naruszenie norm drugiego rządu⁵.

Według Roberta G. Picarda tabloidyżacja

obejmuje [swoim] zasięgiem zawartość, styl i prezentację wyborów, w których tradycyjne wartości i styl informacji są nieobecne. W jej ekstremalnej postaci oznacza ona sensacjonalizm w skrajnym wydaniu, emocjonalną prezentację i unikanie problemów współczesności (eskapizm). W lżejszej odmianie tabloidyżacja zaciera różnice między informacją a rozrywką, kładzie nacisk na przyjemne doniesienia i sprawy ogólnoludzkie przy jednoczesnym przedstawianiu tematu w możliwie najsympatyczniejszy dla odbiorców sposób⁶.

Główny nacisk położony jest na emocjonalny sposób prezentacji informacji (forma) i elementy rozrywki (treść)⁷.

George Juergens zwraca uwagę na trzy wymiary sensacyjności publikacji medialnych:

1. nacisk na charakter osobisty,
2. preferowanie informacji trywialnych, a nie ważnych,
3. używanie kolokwialnego, spersonalizowanego języka.

Pierwszy wymiar wprost prowadzi do zmiany perspektywy postrzegania opisywanych spraw ze społecznej na jednostkową. W konsekwencji przekazy stają się doniesieniami pozbawionymi istotności dla ogółu, koncentrując się na sprawach niecodziennych, rozbudzających emocje, lecz niewpływających na jakość życia (choćby podejmowanych przez jednostki decyzji)⁸.

Tabloidyżacja według Colina Sparksa⁹ oznacza zmianę priorytetu na rozrywkę nawet w mediach publicznych, a konkretnie — zwiększenie nacisku na życie prywatne osób publicznych przy jednoczesnym omijaniu procesów politycznych, zwłaszcza ich dalekosiężnych konsekwencji.

⁵ J.B. Thompson, *op. cit.*, s. 158.

⁶ R.G. Picard, *The Economics of Tabloidization: Observations From the British and American Experiences*, niepublikowane wystąpienie na Euricom Colloquium on Tabloidization, University of Westminster 9–13.09.1998.

⁷ W. Adamczyk, „Gateman” jako przykład tabloidyżacji śledztw”, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2013, nr 1, s. 233–261.

⁸ G. Juergens, *Joseph Pulitzer and the New York World*, Princeton 1966.

⁹ C. Sparks, *Introduction: Panic over tabloid news*, [w:] C. Sparks, J. Tulloch, *Tabloid Tales: Global Debates over Media Standards*, Lanham 2000, s. 10.

Marszałek Polski Józef Piłsudski

Przedwojenny romans marszałka z osobistą lekarką Eugenią Lewicką (zwieńczony wspólnym pobytym na Maderze) nie zakończył się skandalem, choć spełnione były pozostałe warunki (bohaterem był urzędujący polityk i sprawa wiązała się z naruszeniem). Lekarka wcześniej niż marszałek wróciła do kraju i niespodziewanie zatrzała się środkami chemicznymi (prawdopodobnie popełniła samobójstwo). Gwałtowne zakończenie romansu i szybki wyjazd lekarki wiązano z oskarżeniem jej o kontakty z wywiadem radzieckim. Nie doszło jednak do upublicznienia romansu, ponieważ dziennikarze obawiali się możliwych represji zarówno osobistych (skierowanych przeciwko autorom publikacji), jak i finansowych (wymierzonych w wydawcę). Ówczesna prasa prowadziła bowiem własne dziennikarskie śledztwa, aczkolwiek w wyniku niedwuznacznych ostrzeżeń na publikację nie odważyły się nawet dzienniki jawnie nieprzychylnie Piłsudskiemu, jak chociażby „Gazeta Warszawska”. Warto wspomnieć, że lata skandalu, który ostatecznie nie znalazł odzwierciedlenia w mediach, to okres rządów autorytarnych lub co najmniej półautorytarnych, kiedy opinia publiczna nie mogła być swobodnie wyrażana, a informacje dotyczące elit politycznych były ściśle kontrolowane¹⁰.

„Erotyczne immunitety”

Marzena Domaros, znana jako Anastazja Potocka, w 1992 roku przedstawiała się w sejmie jako korespondentka francuskiego prawicowego dziennika „Le Figaro”. Wśród posłów pierwszej kadencji miała rzekomo mieć wielu kochanków, co opisała w książce *Pamiętnik Anastazji P. (erotyczne immunitety)*¹¹, która stała się bestsellerem. Według Potockiej dobry w łóżku był tylko Leszek Miller, podczas gdy wicemarszałek Andrzej Kern chciał ją zgwałcić. Bohaterka skandalu kazała się tytułować hrabiną, tymczasem rzeczywistością była dziennikarką, a właściwie współpracownicą mediów (legitymowała się podrobioną legitymacją prasową).

Marzena Domaros dzięki formie pamiętnika w nader swobodny sposób opisała swoje rzekome erotyczne kontakty z polskimi parlamentarzystami pierwszej kadencji. W jej książce można było przeczytać między innymi, że Aleksander Kwaśniewski jest „mocny tylko w gębie”, Leszek Miller — „szkoda, że tylko dwa

¹⁰ A. Notkowski, *Prasa w systemie propagandy rządowej w Polsce 1926–1939. Studium techniki władz*, Warszawa 1987.

¹¹ A. Potocka, *Pamiętnik Anastazji P. (erotyczne immunitety)*, Warszawa 1991.

razy”, Stefan Niesiołowski — „spacery z erotomanem”, Józef Oleksy — „mów do mnie jeszcze”, a posłowie PSL „lubią pić, pieprzyć się i bić”¹². Sprawa Anastazji P. szybko została wyciszona, przysłonięta problemami o wyższej randze politycznej, jednak można przypuszczać, że cała afera mogła mieć drugie dno¹³.

Praca za seks w Samoobronie

Od upublicznienia proceduru określanego jako „praca za seks” zaczął się upadek Andrzeja Leppera i jego partii. Nie ma już w Sejmie Samoobrony ani jej lidera¹⁴. Sprawę 4 grudnia 2006 roku ujawnił dziennikarz „Gazety Wyborczej” Marcin Kącki w artykule *Praca za seks w Samoobronie*, a śledztwo wszczęto zaraz po tym — w grudniu 2006 roku. Tekst powstał na podstawie relacji Anety Krawczyk, byłej radnej Samoobrony w łódzkim sejmiku i byłej dyrektor biura poselskiego Stanisława Łyżwińskiego. Twierdziła, że pracę w partii dostała pod warunkiem świadczenia usług seksualnych Łyżwińskiemu i liderowi Samoobrony Andrzejowi Lepperowi. W artykule wskazywano na co najmniej kilkanaście kobiet molestowanych przez oskarżonych oraz inne wykorzystywane seksualnie przez działaczy Samoobrony.

Jako pierwszy do aresztu trafił oskarżony w seksaferze były radny Samoobrony w sejmiku województwa łódzkiego Jan Popecki. W areszcie, a potem w więzieniu osadzono również Stanisława Łyżwińskiego. Szef Samoobrony Andrzej Lepper został natomiast skazany nieprawomocnym wyrokiem na dwa i pół roku więzienia, prawdopodobnie też trafiłby do więzienia, gdyby nie jego nagła śmierć¹⁵.

¹² *Seksskandale*, <https://wiadomosci.wp.pl/seksskandale-6038719133176961g/10> (dostęp: 30.08.2018).

¹³ W całej sprawie szczególne wydaje się to, że od początku do końca afery Marzena Domaros była związana z tygodnikiem „Nie”, który wówczas sympatyzował z Sojuszem Lewicy Demokratycznej, a zwłaszcza z Leszkiem Milerem. Nic więc dziwnego, że największe zyski z publikacji poświęconych rzekomej hrabiance Potockiej osiągnął Leszek Miller, a najwięcej szkód odniósł senator Andrzej Kern, który wprawdzie nie był oficjalnie oskarżony o gwałt, ale po kolejnej prowokacji (film *Urowadzenie Agaty*) nie wrócił już do polityki na poziomie krajowym. Marzena Domaros była natomiast podejrzewana o współpracę z UOP-em, co mogłoby tłumaczyć, dlaczego jej wcześniejsze postępowanie, to jest posługiwanie się nielegalnie zdobytymi dokumentami, pozostało bezkarne; por. *Anastazja P. agentką Lesiaka?*, <https://wiadomosci.wp.pl/anastazja-p-agentka-lesiaka-6031580531249793a> (dostęp: 30.08.2018); *Najłatwiej zabić gazetę*, <https://www.rp.pl/artykul/72861-Najlatwiej-zabic-gazeta.html&cid=44&template=restricted> (dostęp: 30.08.2018).

¹⁴ *Seksskandale...*

¹⁵ A. Lepper twierdził, że afera była wynikiem prowokacji politycznej wymierzonej w jego ugrupowanie — *Seksskandale...*

Seksafera w olsztyńskim magistracie

Jedną z najgłośniejszą spraw o molestowanie seksualne w Polsce była tak zwana seksafera w olsztyńskim magistracie, która wybuchła w 2008 roku. W dzienniku „Rzeczpospolita” 21 stycznia 2008 roku pojawił się artykuł Mariusza Kowalewskiego pod tytułem *Skandal w magistracie*. Tekst zawierał oskarżenia w stosunku do Czesława Jerzego Małkowskiego o molestowanie podległych mu urzędników, a także gwałt na jednej z nich (do którego miało dojść, kiedy kobieta była w ciąży)¹⁶. Małkowski podczas specjalnie zwołanej konferencji prasowej zaprzeczył jakimkolwiek zarzutom.

Śledztwo w jego sprawie prowadziła od lutego 2008 roku białostocka prokuratura okręgowa; w marcu Małkowski został aresztowany, wyszedł na wolność pod koniec września; w listopadzie w wyniku referendum stracił stanowisko prezydenta miasta¹⁷. Po wyjściu z aresztu kilkakrotnie ubiegał się o stanowisko prezydenta Olsztyna — za każdym razem bezskutecznie. W grudniu 2016 roku okazało się, że proces przeciwko niemu zacznie się od nowa¹⁸.

Przypadek Kazimierza Marcinkiewicza

Analizując przypadek Kazimierza Marcinkiewicza, trzeba zauważyć, że były premier nie mógł w żaden sposób naruszyć norm drugiego rządu, to znaczy nadużyć władzy, wykorzystując stanowisko i łamiąc prawo, by zatuszować sprawę, gdyż nie był wówczas urzędującym politykiem. Tym niemniej jego zachowanie można ocenić jako hipokryzję, a wcześniej (co nie jest związane z romansem) jako konflikt interesów¹⁹. Partie, do których należał (ZCh-N, AWS, PiS), podkreślały silnie przywiązanie do tak zwanych tradycyjnych wartości — wartości rodzinnych, akcentujących między innymi nierozzerwalność małżeństwa i koncentrację życia społecznego na rodzinie²⁰. Sam Marcinkiewicz również dał wiele pretekstów do

¹⁶ M. Kowalewski, *Skandal w magistracie*, <https://www.rp.pl/arttykul/85648-Skandal-w-magistracie.html> (dostęp: 30.08.2018).

¹⁷ *Seksskandale...*

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Konflikt interesów zarzucano byłemu premierowi, gdy w 2008 roku został zatrudniony w Goldman Sachs Group Incorporated, gdzie mógł wykorzystywać wiedzę, którą zdobył jako szef gabinetu, przeciwko interesom gospodarczym Polski. To właśnie mogło przyczynić się do zmniejszenia zaufania do Marcinkiewicza przed rozwodem — *Kazimierz Marcinkiewicz*, <http://teczki.obserwowani.pl/1256.html#top> (dostęp: 6.12.2015).

²⁰ „Po pierwsze, nie wiem, jak tam było, więc nie mogę powiedzieć, że to on został uwiedziony, bo też gdyby sam nie wysłał zdjęć do »Faktu« czy »SE« (nie wiem dokładnie, do której [gazety — T.P.]), toby nikt o tym rozwodzie tak nie trąbił. Po drugie, to mnie strasznie dziwi, że taki zagorzały katolik jak pan Kazimierz tak potrafi w święta Bożego Narodzenia poinformować żonę o roz-

tęgo, by oceniać jego zachowanie w tych kategoriach — wychwalał pierwszą żonę i rodzinę, nie wykazywał się tolerancją wobec swobodnych zachowań seksualnych²¹. Późniejsze postępowanie byłego premiera — a prawdopodobnie romans z Isabel trwał co najmniej sześć miesięcy, zanim ujawniły go media — całkowicie zaprzeczyły publicznie wyznawanym przez niego wartościom.

Sposoby dramatyzacji skandalu w mediach według Hansa Mathiasa Kepplingera obejmują sześć typów, z których piąty w największym stopniu przypomina przypadek Marcinkiewicza. Nazywany on jest „spiętrzeniem przewinień”:

W przypadku seryjnych skandalizacji nieznaczne naruszenie norm, które nie pociągałoby za sobą niemal żadnych konsekwencji, jest przedstawione jako element całej serii podobnych wypadków, ich spiętrzenie sprawia wrażenie rażącej nieprawidłowości, której przyczyny tkwią w charakterze aktorów²².

Przewinieniami można nazwać na przykład korzystanie z politycznych synekur po rezygnacji ze stanowiska premiera²³. W kolejnych latach doszły kolejne przewinienia. Spowodował to rozwód byłego premiera z drugą żoną i wydawane przez nią niepochlebne opinie pokrywające się niemal w pełni z tym, co zarzucała mu pierwsza żona podczas rozstania.

wodzie. I po trzeciej, tyle lat wiary w Boga, a tu taki cyrk medialny nakręca. Ja jestem zaskoczona jego zachowaniem, bo wyglądał na takiego statecznego pana” — Kafabi (wpis pod filmem), <http://www.youtube.com/watch?v=0L9HcA6iLak> (dostęp: 6.08.2011).

²¹ „Kocham Cię, a kochanie moje to rozstania i powroty — często nucę to za Korą swojej żonie. Mam dom, prawdziwy i ciepły. Wiem, że jest nie tylko moim domem. Wrócę do niego dokończyć życia, gdy zrobię wszystko, co postanowiłem, co zaplanowałem, albo uznałem za ważne do wykonania” — *Kazimierz Marcinkiewicz*, <http://teczki.obserwowani.pl/1256.html#top> (dostęp: 6.12.2015). „Jaki jest Kazimierz Marcinkiewicz prywatnie? Odpowiedź na to pytanie znaleźć można na jego stronie internetowej. Były premier przekonuje, że jest »człowiekiem, dla którego rodzina zawsze była wartością nadrzędną«. Link do strony umieszczony jest tuż obok najnowszego wiersza kobiety, dla której Marcinkiewicz zostawił żonę [...]. »Z perspektywy czasu i doświadczeń jeszcze bardziej przekonuję się, że rodzina jest najważniejsza«. Zapewnia, że zawsze znajduje czas dla żony i dzieci, z których — jak twierdzi — jest bardzo dumny. Píše, że najważniejsze dla niego są »atmosfera i klimat domu rodzinnego«” — D. Szyller, B. Mińska, *Marcinkiewicz: Rodzina jest najważniejsza*, <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/139486,marcinkiewicz-rodzina-jest-najwazniejsza.html> (dostęp: 12.01.2016).

²² H.M. Kepplinger, *Mechanizmy skandalizacji w mediach*, przeł. A. Koźuch, Kraków 2008, s. 33–34.

²³ Najpierw było to przyjęcie nominacji na doradcę p.o. prezesa banku PKO BP Sławomira Skrzypka i startowanie w konkursie na prezesa banku PKO BP pomimo niespełniania warunków formalnych i braku niezbędnego doświadczenia, potem zasiadanie w Radzie Dyrektorów Europejskiego Banku Rozbudowy i Rozwoju (EBOR) jako reprezentant Polski, bez wystarczającej znajomości języka angielskiego. Badania pokazywały, że popularność Marcinkiewicza w porównaniu z poprzednim rokiem spadła o 8%. W poprzednim roku za polityka roku uznało go 10% respondentów, w kolejnym jedynie 2%. Zob. M. Strzeszewski, *Polityk roku 2007 w Polsce i na świecie*, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2008/K_008_08.PDF (dostęp: 6.12.2015).

Isabel — partnerka, żona, a później była żona Marcinkiewicza — podczas kulminacji skandalu medialnego w 2009 roku, ale i później — do sprawy rozwodowej aż do chwili obecnej (2018) — była i jest, zdaniem autora, źródłem stałych wizerunkowych problemów byłego premiera. O ile świadomi aktorzy polityczni zazwyczaj podejmują starania na rzecz kontroli wizerunku i tak zwanej fasady, o tyle Isabel charakteryzowały działania publiczne w odmiennym stylu, typowym dla niższych warstw społeczeństwa, szukających medialnej popularności nawet kosztem życia prywatnego i interesu osobistego²⁴.

Dla Marcinkiewicza najbardziej oczywistą konsekwencją skandalu był spadek popularności o 10% w miesiąc po ujawnieniu romansu (luty 2009). Zdaniem autora skandal przybrał jednak formę „przejścia w serię gaf”, jak opisywał to Thompson, czy „spiętrzenia przewinień”. Dodatkowo 2009 rok nie przyniósł wyciszenia dyskusji wokół postaci Marcinkiewicza w mediach plotkarskich (*society*). Zainteresowanie życiem prywatnym całkiem nie wygasło z powodu następnego rozwodu — tym razem z Isabel, jego drugą żoną. Niekorzystnie dla Marcinkiewicza jego partnerka w trakcie rozwodu (ale i wcześniej) zaczęła przedstawiać się w mediach jako ofiara jego braku wrażliwości, współczucia i odpowiedzialności²⁵.

²⁴ Dziennik „Fakt” nazywał Kazimierza Marcinkiewicza Maksi Kazem, ponieważ tak nazywała go wówczas publicznie jego narzeczona. Maxi Kaz stał się bohaterem satyrycznej piosenki grupy T-Raperzy znad Wisły i Maxi Kaz, której bohater został dopasowany do archetypu śmiesznego, podstarzałego playboya, podrywającego w uzdrowiskach młodsze kobiety. Na dodatek jego chęci mają być dużo większe niż możliwości — „Maksi Kaz, ale tylko jeden raz...”; por. *Isabel i Kazz. Samotność we dwoje!*, <http://www.fakt.pl/Isabel-i-Kazz-Samotnosc-we-dwoje-ZDJeCIA-,artykuly,93789,1.html> (dostęp: 7.11.2015); tekst piosenki zob. <http://teksty.org/t-raperzy-znad-wisly,maxi-kaz,tekst-piosenki> (dostęp: 7.11.2011). Na zmontowanych samodzielnie filmikach porównywano karierę Marcinkiewicza kariery do Nikodema Dyzmy — zob. *Kariera Kazimierza Marcinkiewicza = Kariera Nikodema Dyzmy?*, http://www.dailymotion.com/video/x8n5ck_karierakazimierzamarcinkiewiczakari_fun (dostęp: 7.11.2015). W szkicu Charlesa Derbera poświęconym poszukiwaniu popularności medialnej przez przedstawicieli klas niższych autor kontrastuje sytuację pracowników usług, którzy muszą zabiegać o uwagę innych, z sytuacją celebrytów, o których uwagę zabiegają media. By osiągnąć popularność medialną, zwykli członkowie społeczeństwa są w stanie często zaryzykować mimo groźby utraty prywatności, ośmieszenia czy nieprzewidywalnych negatywnych konsekwencji dla życia prywatnego i zawodowego — Ch. Derber, *Zaistnieć w społeczeństwie. O potrzebie zwracania na siebie uwagi*, przeł. M. Gajdzińska, Gdańsk 2002.

²⁵ „Uporządkowaniu spraw finansowych między Kazimierzem i Izabelą Marcinkiewiczami miał pomóc sąd. Ale polityk nie zgodził się na alimenty w wysokości 5 tys. zł dla swojej byłej żony i odwołał się od decyzji sądu. Tymczasem »Super Express« dotarł do uzasadnienia wyroku rozwodowego, z którego wynika, że Marcinkiewicz zarabia fortunę i takie alimenty nie powinny stanowić dla niego większego problemu. W ocenie sądu zasądzone alimenty są adekwatne do możliwości zarobkowych powoda. Ma on wprawdzie liczne obciążenia finansowe (raty kredytu, alimenty na syna z poprzedniego związku i alimenty na byłą żonę), niemniej osiąga bardzo wysokie dochody jak na realia polskiej rzeczywistości. Sam przyznał, że jest to obecnie kwota 40 tys. zł. W związku z tym może bez uszczerbku na własnym utrzymaniu płacić alimenty w zasądzonej przez sąd kwocie — czytamy w uzasadnieniu wyroku. Opłacenie psychoterapeuty, zakup jedzenia i leków — na to zdaniem sądu Isabel, która po wypadku samochodowym ma częściowo sparaliżowaną rękę,

Wyrażała też, podobnie jak pierwsza była żona polityka, uczucie rozczarowania i opuszczenia w czasie choroby. Domagała się także publicznie zaspokojenia swoich potrzeb materialnych.

Daleko idącymi skutkami dla Marcinkiewicza były również: częściowe osmiezenie, utrata autorytetu (na skutek wcześniejszego prowadzenia bloga przez partnerkę i późniejszego oskarżania polityka w trakcie kolejnego rozwodu) i nadzarpnięcie wizerunku przez konsekwentnie prowadzoną przez media plotkarskie nieprzychylną narrację²⁶. W efekcie oznaczało to dla Marcinkiewicza znaczne utrudnienie kontynuacji kariery politycznej w partiach prawicowych²⁷.

Przypadek Jacka Kurskiego

W trakcie kampanii do Parlamentu Europejskiego w 2013 roku Jacek Kurski został oskarżony o utrzymywanie relacji pozamałżeńskich, co miało stać w sprzeczności z wartościami głoszonymi przez PiS — partię polityczną, do której należał, opowiadającą się za nienaruszalnością małżeństwa i przeciwstawiającą się związkom pozamałżeńskim. Było to również sprzeczne z poglądami i zasadami moralnymi, do których Kurski odwoływał się na swojej stronie internetowej²⁸. Redakcja tygodnika „Nie” dodatkowo sugerowała, że polityk korzystał ze swoich znajomo-

może wydać zasądzone 5 tys. zł. Jak twierdzi »SE«, obecnie była żona Marcinkiewicz utrzymuje się ze świadczenia rehabilitacyjnego w wysokości 270 zł” — *Marcinkiewicz żałuje na alimenty dla Isabel, a zarabia fortunę*, <http://wpolityce.pl/polityka/287672-marcinkiewicz-zaluje-na-alimenty-dla-isabel-a-zarabia-fortune> (dostęp: 30.08.2018).

²⁶ „To już nie jest dawny premier, którego pamiętacie. To zakochany MaxiKazzz! Po ślubie z 28-letnią Isabel Kazimierz Marcinkiewicz zmienił się nie do poznania. Wolny czas spędza w kawiarniach i pubach, chodzi z ukochaną na zakupy i nie szczędzi jej czułości w miejscach publicznych. Aż trudno uwierzyć, że ten 50-letni mężczyzna był kiedyś poważnym politykiem. Zobaczcie sami, jak kochają się Isabel i Kaz!” — *Tak kocha Marcinkiewicz*, <http://nocoty.pl/gid,12350823,img,12350857,kat,1013547,title,Tak-kocha-Marcinkiewicz,galeria.html> (dostęp: 7.11.2011); »Marcinkiewicz to Doda polityki. Co Marcinkiewicz zrobił w polityce?! On jest znany z tego, że jest znany« — powiedział w Siódmym Dniu Tygodnia Radia Zet Janusz Zemke z SLD, komentując ostatnie doniesienia medialne na temat Kazimierza Marcinkiewicza [...]. O byłym premierze rozpisują się także tabloidy, ale z innego powodu” — *Kontrowersje wokół romansu Marcinkiewicza*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1342,title,Kontrowersje-wokol-romansu-Marcinkiewicza,wid,10782868,wiadomosc.html> (dostęp: 7.11.2015).

²⁷ Aktywność publiczna drugiej byłej żony premiera może w najbliższym czasie skutecznie pogrzebać próby powrotu Marcinkiewicza do czynnego uprawiania polityki. Izabela Marcinkiewicz ostatnio wydała książkę *Zmiana* — autobiografię, w której opisany został związek i rozstanie z Kazimierzem Marcinkiewiczem, gościła też w programie śniadaniowym TVN — *Isabel Marcinkiewicz*, <http://www.plotek.pl/plotek/0,78882,398208420.html?tag=isabel+marcinkiewicz> (dostęp: 30.08.2018); *Marcinkiewicz zaczyna spłacać zaległe alimenty Izabeli*. „Dał mi trzy tysiące, wrzucił je w kopercie do skrzynki na listy”, <http://www.plotek.pl/plotek/7,154063,23402182,marcinkiewicz-zaczyna-splacac-zalegle-alimenty-izabeli-dal.html> (dostęp: 30.08.2018).

²⁸ P. Ćwikliński, W. Kuchanny, *Związek partnerski posła Jacka Kurskiego*, „Nie” 2013, nr 6.

ści w samorządzie województwa pomorskiego, ułatwił zatrudnienie na intratnym stanowisku kobiecie, z którą łączyły go relacje intymne. Redakcja podnosiła jeden aspekt tej sprawy — oprócz związku pozamałżeńskiego i domniemanego nepotyzmu Jacek Kurski z pomocą wynajętego przez siebie prawnika próbował zablokować publikację na temat swojego romansu²⁹.

Sprawa Jacek Kurskiego doskonale pasuje do definicji skandalu politycznego, gdyż dotyczy czynnego polityka będącego wówczas kandydatem do Parlamentu Europejskiego. Postępowanie Kurskiego można było ocenić jako hipokryzję, a jego wcześniejsze działania (niezwiązane z romansem) jako konflikt interesów³⁰. Ugrupowania polityczne, do których należał (PC, ZCh-N, AWS, PiS, Solidarna Polska, a potem znów PiS), podkreślały silnie przywiązanie do tak zwanych tradycyjnych wartości, wartości rodzinnych i nierozzerwalności małżeństwa oraz wysokiej rangi rodziny³¹. Niemniej jednak, hipokryzję zarzucało Kurskiemu przede wszystkim jedno czasopismo — wrogie polityce uprawianej przez pravicę — wspomniany już tygodnik „Nie”³².

Przypadek Kurskiego przed i w czasie romansu odpowiada kategorii nazwanej przez Kepingera „spiętrzeniem przewinień”. Paradoksalnie, polityk ten nie miał wcześniej dobrej opinii wśród dziennikarzy i prawdopodobnie większe wzburzenie opinii publicznej towarzyszyło nie romansowi, ale próbom zastraszenia dziennikarzy, by o nim nie pisali³³. Warto podkreślić, że Kurski oskarżany był najbardziej intensywnie przez „Nie”³⁴, które nie jest uważane za wiarygodne źródło nie tylko przez prawicowe elity polityczne, lecz także przez potencjalny elektorat partii prawicowych. Kurski próbował zastraszyć redakcję tygodnika,

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Z internetowej strony Jacka Kurskiego, europoła, członka Solidarnej Polski: „Szanowni Państwo! W swoim życiu zawsze kierowałem się chrześcijańskimi wartościami i zasadami. Cenię sobie uczciwość, prawość, pomoc i szacunek dla innych. [...] Jestem przekonany, że wartości, którymi zawsze się kierowałem, pozwolą na budowę Polski silnej i niezależnej — Polski, z której będziemy dumni. Kurski w audycji [...]” — *ibidem*.

³¹ *Ibidem*; por. M. Mikołajczyk, *Jalowi i cudzołożnicy*, „Nie” 2013, nr 8: „Prawicowi politycy w gębie mają Boga, honor i ojczyznę. A w gaciach to, co wszyscy. Zbigniew Ziobro, szef Solidarnej Polski, przez lata żył na kocią łapę z red. Kotecką, zwaną Pati Koti. I wcale nie był to biały konkubinat, czyli związek bezstykowy i oparty wyłącznie na braterstwie dusz”.

³² *Jacek Kurski, „Nie” i rzekomy romans, czyli medialny koszmar na własne życzenie*, <http://www.polskatimes.pl/artykul/757735.jacek-kurski-nie-i-rzekomy-romans-czyli-medialny-koszmar-na-wlasne-zyczenie,id,t.html> (dostęp: 14.04.2016).

³³ Może o tym świadczyć chociażby wypowiedź prof. Karwata: „Kto jest, Pana zdaniem, najbardziej perfidnym polskim politykiem? — Och, w tym konkursie jest wielu zawodników, nie chciałbym nikogo urazić niedocenieniem. Czołówka to Jarosław Kaczyński, Jacek Kurski, Zbigniew Ziobro, choć w innych partiach też znajdziemy zdolnych” — M. Marszał, *W miękkich szponach Tuska. O manipulacjach Platformy, przyszłości lewicy i polskiej demokracji „NIE” rozmawia z prof. Miroslawem Karwatem, politologiem z Uniwersytetu Warszawskiego*, „Nie” 2009, nr 19.

³⁴ P. Ćwikliński, W. Kuchanny, *op. cit.*; P. Ćwikliński, W. Kuchanny, *Dziewczyzny Kurskiego*, „Nie” 2016, nr 3.

angażując prawnika i domagając się zakazu publikacji. W tym wypadku, mimo że doszło do upublicznienia sprawy i gestów solidarności środowiska dziennikarskiego względem atakowanego redaktora Jerzego Urbana, postrzeganego jako osoba broniąca wolności słowa, nie została jednak zniszczona wiarygodność Kurskiego jako polityka. Stało się nawet tak, że mógł on triumfalnie wrócić do polityki w 2015 roku, zostając po zwycięstwie wyborczym Prawa i Sprawiedliwości szefem telewizji publicznej³⁵. Złożyło się na to wiele czynników: jego wcześniejsze zasługi dla prawniczych polityków i partii, dyskrecja kochanki oraz zakończony ugodą konflikt z byłą żoną³⁶.

Mateusz Kijowski i dług alimentacyjny

Mateusz Kijowski jeszcze na początku 2016 roku wydawał się nadzieją opozycji. Lider Komitetu Obrony Demokracji sprawiał wrażenie nowoczesnego, energicznego, obdarzonego charyzmą i sympatią działacza społecznego z dużymi szansami na karierę polityczną. Prawie dwumetrowego wzrostu, wykonujący zawód informatyka, zaangażowany w przeszłości w różne ruchy społeczne sprawiał w otoczeniu doskonale wrażenie³⁷. Dodatkowo „odróżniał się hipsterskim stylem bycia od polityków garniturowych”, dzięki czemu silniej oddziaływał na młodsze i średnie pokolenie niż pozostali liderzy opozycji.

Nie wszyscy jednak wierzyli w nieskazitelny charakter działacza. Dość łatwo media doszukały się rys na jego wizerunku. Jednym z pierwszych zarzutów, które mu stawiano, były zaległości alimentacyjne, których suma przekraczała wielokrotność przeciętnych zarobków³⁸. Występujący publicznie Kijowski, uczestniczący również w Kongresie Kobiet czy protestach w obronie praw kobiet, musiał zmie-

³⁵ *Burzliwe życie nowego prezesa TVP w 6 odsłonach*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1646594,1,burzliwe-zycie-nowego-prezesa-tvp-w-6-odslonach.read> (dostęp: 30.08.2018).

³⁶ Por. T. Płonkowski, *Analiza porównawcza mechanizmów skandalizacji Kazimierza Marcinkiewicza i Jacka Kurskiego*, „Zeszyty Wydziału Humanistycznego Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej w Jeleniej Górze” 11, 2016, s. 79–114.

³⁷ J. Hartman, *Mateusz Kijowski o politycznych planach. Kontrrewolucja KOD*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1660646,1,mateusz-kijowski-o-politycznych-planach.read> (dostęp: 30.08.2018); M. Siepiolo, *Kim jest Mateusz Kijowski: twórca Komitetu Obrony Demokracji*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1645152,1,kim-jest-mateusz-kijowski-tworca-komitetu-obrony-demokracji.read> (dostęp: 30.08.2018); A. Szostkiewicz, *Mateusz Kijowski odchodzi z KOD. Był twarzą pierwszej obywatelskiej rewolucji*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1714024,1,mateusz-kijowski-odchodzi-z-kod-byl-twarza-pierwszej-obywatelskiej-rewolucji.read> (dostęp: 30.08.2018).

³⁸ Kijowski tłumaczył się, że zobowiązania alimentacyjne były zbyt duże i narosły, ponieważ przez dwadzieścia sześć miesięcy był bezrobotny, ale przez cały czas płacił tyle, ile mógł, dodatkowo się zapożyczając — J. Schwertner, *Mateusz Kijowski: Być może wsadzą mnie do więzienia. No i co?*, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-oniecie/mateusz-kijowski-byc-moze-wsadza-mnie-do-wiezienia-no-i-co/tb7glz> (dostęp: 30.08.2018).

rzyć się z oskarżeniami o brak należytej dbałości o swoje dzieci. Prasa sensacyjna i część prawicowej opinii publicznej nazywały go alimenciarzem³⁹. Publikowane w Internecie memy wielokrotnie go ośmieszały, zarzucano mu też hipokryzję⁴⁰. Zwracano uwagę na dość wystawny tryb życia jak na osobę obciążoną długami alimentacyjnymi i o niewielkich dochodach; atakowano go również za wyjazd do Stanów Zjednoczonych i jeżdżenie drogim motocyklem. Paradoksalnie Kijowski, mimo atrakcyjnego zawodu i niemałego w nim doświadczenia na różnych stanowiskach, w momencie objęcia przywództwa w ruchu KOD był osobą bezrobotną.

Zaległości w płaceniu alimentów były nie tylko tematem internetowych memów ośmieszających byłego już lidera KOD, ale też happeningu warszawskich działaczy partii Zmiana. Na zgromadzeniu KOD zaczęli wręczać manifestującym „PetruDolary” (nietypowe banknoty) z komentarzem „To na alimenty”⁴¹. Niemniej jednak sprawa długów alimentacyjnych, choć kłopotliwa dla samego KOD-u i jego ówczesnego przewodniczącego, nie spowodowała zatrzymania kariery Kijowskiego — skończyła się ona dopiero w wyniku kolejnych zarzutów dotyczących sposobu rozliczania faktur przez przewodniczącego⁴². Wiele wskazuje na to, że Mateusz Kijowski miał także przeciwników wewnątrz KOD-u⁴³.

³⁹ *To pytanie naprawdę padło w „Milionerach”. Internauci pokładają się ze śmiechu*, <https://wiadomosci.wp.pl/to-pytanie-naprawde-padlo-w-milionerach-internauci-pokladaja-sie-ze-smiechu-6091361187242625a> (dostęp: 30.08.2018). W przypadku wyszukiwania grafiki za pomocą słowa „alimenciarz” w wynikach wyszukiwania masowo pojawiają się memy z Mateuszem Kijowskim. Ponadto Kijowski był wymieniany dopiero na piątym miejscu wśród najsłynniejszych polskich alimenciarzy — *Najsłynniejsi polscy „alimenciarze”: Kurski, Włodarczyk, Felicjańska...* (LISTA), https://www.pudelek.pl/artukul/90945/najslynniejsi_polscy_alimenciarze_kurski_wlodarczyk_felicjanska_lista_s/foto_1#s6 Felicjańska... (dostęp: 30.08.2018).

⁴⁰ „Zaproszenie alimenciarza Kijowskiego na Kongres Kobiet to tak jakby więźniowie z Auschwitz zaprosili SSmana na akademię w rocznicę wyzwolenia” — <https://www.wykop.pl/wpis/17713025/zaproszenie-alimenciarza-kijowskiego-na-kongres-ko/> (dostęp: 30.08.2018). Komentarze internautów wzbudziło chociażby jego dość bogato wyposażone mieszkanie, które pokazał francuskim dziennikarzom — *Tak mieszka lider KOD Mateusz Kijowski. Wnętrza stylowe, ale w oczy rzuca się zwłaszcza jedna rzecz*, <http://www.plotek.pl/plotek/7,78649,21385995,tak-mieszka-lider-kod-mateusz-kijowski-wnetrza-stylowe-ale.html> (dostęp: 30.08.2018).

⁴¹ „Mamy nadzieję, że wystarczy im to na jedzenie podczas głodówki. Mamy też nadzieję, że może dzięki temu przewodniczący Kijowski zacznie płacić alimenty. Mamy nadzieję, że będą so wicie wynagrodzeni za swoją pracę — dodał [Jankowski, lider partii Zmiana — T.P.]” — *Działacze KOD zdziwieni. Wręczali im nietypowe banknoty z Petru. „To na alimenty” (video)*, <http://pikio.pl/dzialacze-kod-zdziwieni-wreczali-im-banknoty-z-petru-to-na-alimenty-video/> (dostęp: 30.08.2018).

⁴² B. Rumińczyk, *Afera wokół faktur Mateusza Kijowskiego. Co z nich wynika?*, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afere-wokol-faktur-mateusza-kijowskiego-co-z-nich-wynika/3rz6ldb> (dostęp: 30.08.2018); *Szuldrzyński: Kijowski nie chce ale musi. Zniszczyć KOD*, <https://www.rp.pl/Komitet-Obrony-Demokracji/170129910-Szuldrzynski-Kijowski-nie-chce-ale-musi-Zniszczyc-KOD.html> (dostęp: 30.08.2018).

⁴³ A. Szostkiewicz, *Najpierw Petru, teraz Kijowski. A przecież liderzy muszą być czysti*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1689424,1,najpierw-petru-teraz-kijowski-a-przeciez-liderzy-musza-byc-czyscy.read> (dostęp: 30.08.2018).

Ryszard Petru i sylwester na Maderze

W 2015 roku Ryszard Petru i jego partia Nowoczesna były oprócz PiS największym zwycięzcą wyborów parlamentarnych. Wprawdzie to PiS wygrało wybory, ale partia Nowoczesna mogła się pochwalić jednym z największych przyrostów liczby głosujących w porównaniu z poprzednimi wyborami. Było to tym większym sukcesem, że przed głosowaniem w 2015 roku partia nie istniała, a spora część posłów Nowoczesnej nie miała doświadczenia parlamentarnego⁴⁴. W tych okolicznościach Petru jawił się jako polityk będący nadzieją dużej liczby wyborców. Pojawiały się opinie o charyzmie i zdolnościach tego działacza potrafiącego zrobić coś z niczego i przełamującego opór skostniałych struktur. Do tej nowości (oryginalności) nawiązywała nazwa partii — Nowoczesna⁴⁵. Jednocześnie też sama postać Ryszarda Petru początkowo budziła pozytywne skojarzenia. Nieznany wcześniej ze sfery polityki uchodził za fachowca od ekonomii, znanego z rozsądnych wystąpień publicznych w programach telewizyjnych i radiowych. Nie wszystkim jednak odpowiadała postać Ryszarda Petru. Zarówno lewica, jak i część prawicy od początku wiązała działalność polityka albo z PO, albo z Balcerowiczem. Mimo tego na początku jego kariery politycznej w sondażach oceniających polityków respondenci deklarowali wyższe zaufanie do tego polityka niż niechęć.

Kolejne miesiące i lata były jednak dla wizerunku Petru druzgocące. Na przełomie lat 2016 i 2017 doszło do licznych działań — zarówno samego polityka, jak i jego partyjnego otoczenia — w wyniku których Petru w rekordowym tempie stracił zaufanie respondentów, a także wzrosła niechęć w stosunku do niego. Jednym ze szczególnych wydarzeń związanych ze spektakularnym spadkiem popularności polityka był wylot na Maderę i skandal obyczajowy z przełomu 2016/2017, co mogło być głównym czynnikiem sprawczym w procesie utraty wiarygodności.

W wypadku wycieczki na Maderę szczególne znaczenie ma nie tyle skandal obyczajowy, ile moment, w którym miał miejsce. Ryszard Petru poleciał na Maderę z kochanką, w czasie gdy spora część opozycji uczestniczyła w strajku okupacyjnym na terenie Sejmu. W samym skandalu obyczajowym ciekawym wątkiem może być nie tylko złamanie zasad moralnych przez polityka — Petru wyjechał na Maderę w towarzystwie Joanny Schmidt, z którą jak wyjaśnił, łączyły go więzy osobiste, choć w tym czasie pozostawał w związku małżeńskim niemającym cha-

⁴⁴ Do Nowoczesnej przystąpiły w 85% (według ugrupowania) osoby nienależące wcześniej do partii politycznych, a spośród innych osób byli to głównie działacze Unii Wolności, Platformy Obywatelskiej oraz Partii Demokratycznej — *Unia Wolności*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Unia_Wolności (dostęp: 5.04.2017).

⁴⁵ Partia zdobyła 7,6% głosów i wprowadziła do sejmu dwudziestu ośmiu posłów. Wszyscy uzyskali mandaty poselskie po raz pierwszy — *Klub Poselski Nowoczesna*, „Kronika Sejmowa” 16.11.2015; *Wybory 2015*, https://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm (dostęp: 4.11.2015).

rakteru otwartego⁴⁶. Ważniejsze od zdrady mogło być to, iż „lider Nowoczesnej wyruszył w podróż do Lizbony 31 grudnia o godz. 14, mimo iż dokładnie dzień wcześniej zapowiadał, że dalej będzie uczestniczył w proteście posłów na sali plenarnej sejmu RP”⁴⁷.

W konsekwencji Ryszard Petru stracił przywództwo w partii i musiał przesuwać się poza główny nurt działań politycznych. Spadkowi popularności i wzrostowi niechęci do polityka towarzyszyła lawinowo rosnąca liczba ośmieszających go memów. Pod tym względem (to jest liczby memów mu poświęconych) polityk ten prawdopodobnie zajmował na przełomie 2017/2018 pierwsze miejsce⁴⁸.

Stanisław Pięta i jego domniemana kochanka

Najłatwiej chyba zarzucić hipokryzję politykowi publicznie szermującymi argumentami o ochronie tradycyjnej rodziny, nierozzerwalności małżeństwa i przestrzegania chrześcijańskich zasad moralnych. Tymczasem poseł Stanisław Pięta, polityk PiS i aktywny członek ważnych komisji sejmowych, został posądzony o utrzymywanie stosunków pozamałżeńskich⁴⁹. Kobieta, z którą miał romans, w przeszłości była zatrudniona między innymi jako fotomodelka i hostessa, miała też w swoim portfolio zdjęcia erotyczne. Co ciekawe, wcześniej już przebywała w towarzystwie posłów PiS, a na swoim Facebooku miała zdjęcia z prezydentem Andrzejem Dudą⁵⁰.

⁴⁶ *Tygodnik „ABC” o ciemnych kartach biografii Ryszarda Petru. Skąd wziął się lider Nowoczesnej?*, <http://abctygodnik.pl/artykuly/1306-tygodnik-abc-o-ciemnych-kartach-biografii-ryszarda-petru-skad-wzial-sie-lider-nowoczesnej> (dostęp: 5.01.2015).

⁴⁷ *Ryszard Petru i Joanna Schmidt relaksują się na Maderze podczas protestu opozycji w Sejmie*, <https://polskatimes.pl/ryszard-petru-i-joanna-schmidt-relaksuja-sie-na-maderze-podczas-protestu-opozycji-w-sejmie/ar/11648468> (dostęp: 30.08.2018). Ostatecznie nie ma pewności, że do spadku popularności Petru i „nakręcenia się procesu skandalizacji” nie przyczyniła się, przynajmniej częściowo, wewnętrzna opozycja w Nowoczesnej, związana z późniejszą przewodniczącą partii Lubnauer; por. *ibidem*.

⁴⁸ Por. *Internet ŚMIEJE się z wyjazdu Petru. Zobacz MEMY*, <https://www.se.pl/wiadomosci/polityka/internet-smieje-sie-z-wyjazdu-petru-zobacz-memy-aa-21DY-3C71-QdbT.html> (dostęp: 30.08.2018). Autorzy sugerują, że pod względem liczby memów mu poświęconych Petru może ścierać się z Kwaśniewskim.

⁴⁹ *Bezczelny Lewak, Skandal obyczajowy w PiS. Kolejny polityk partii rządzącej okazał się gigantycznym hipokrytą*, <https://crowdmedia.pl/skandal-obyczajowy-pis-kolejny-polityk-okazal-sie-gigantycznym-hipokryta/> (dostęp: 30.08.2018).

⁵⁰ Można domniemać, że kochanka posła Pięty mogła celować wyżej. Kto wie, czy osobą, do której chciała się zbliżyć, nie był sam prezydent Duda. Jej zachowanie, a zwłaszcza odrzucenie dwóch intratnych ofert zatrudnienia, wskazuje na to, że jej intencje były niejasne. Mogła być to po-

„Stanisław Pięta i Izabela Pek poznali się w podczas jednej z rocznic katastrofy smoleńskiej. O ich romansie pisały tabloidy. Polityk PiS-u — »mąż, ojciec i konserwatywny poseł, uwiódł samotną kobietę i ją oszukał«. Miał również obiecywać Izabeli [...] ślub i dzieci”⁵¹. Podobnie jak w wypadku brytyjskiego Sekretarza Obrony (*Secretary of State for War* — odpowiednik ministra obrony) Johna Profumo⁵² dodatkowo zachodziło tu podejrzenie, że intymny związek między posłem a kobietą, która prawdopodobnie starała się jednocześnie wkroczyć do polityki dzięki tej znajomości, mógł doprowadzić do ujawnienia informacji niejawnych, do których Pięta miał dostęp. Był bowiem członkiem dwóch komisji sejmowych, w których mógł mieć wgląd w informacje niejawne — tak zwanej komisji śledczej ds. Amber Gold oraz Komisji ds. Spraw Służb Specjalnych. To jednak nie wszystkie zarzuty, które w związku ze skandalem obyczajowym można postawić posłowi. Istnieją ponadto materiały wskazujące, że Izabeli Pek przedstawiono możliwość zatrudnienia w dwóch spółkach skarbu państwa (obie propozycje odrzuciła).

Wydaje się, że skandal i zainteresowanie mediów skończyło się wyjątkowo szybko ze względu na konsekwencje ze strony PiS, które po krótkiej próbie obrony posła przed zarzutami stosunkowo prędko cofnęło rekomendację jego osoby do obu komisji i zawiesiło jego członkostwo w partii oraz w klubie parlamentarnym⁵³.

Ciekawym zjawiskiem związanym z procesem skandalizacji Stanisława Pięty są liczne memy, które pojawiły się, mimo że zainteresowanie posłem opinii publicznej trwało względnie krótko⁵⁴.

lityczna prowokacja albo efekt działania osoby obsesyjnie poszukującej rozgłosu — zob. M. Dziedzic, *Kochanka Pięty pokazała przed obiektywem wszystko. Izabela Pek zaskakuje coraz bardziej*, <https://www.o2.pl/galeria/kochanka-piety-pokazala-przed-objektywem-wszystko-izabela-pek-zaskakuje-coraz-bardziej-6259087945496193g/2> (dostęp: 30.08.2018). Por. *Kochanka posła Pięty wraca i... szuka partnera we Włoszech*, https://www.pudelek.pl/artukul/133468/kochanka_posla_piety_wraca_i_szuka_partnera_we_wloszech/ (dostęp: 30.08.2018).

⁵¹ Stanisław Pięta twierdzi, że nie załatwiał kochance pracy. Dowody temu przeczy, <https://wiadomosci.wp.pl/stanislaw-pieta-twierdzi-ze-nie-zalatwial-kochance-pracy-dowody-temu-prze-cza-6257993941640833a> (dostęp: 30.08.2018).

⁵² K. Wayland. *The Profumo Affair: Aspects of Conservatism*, Harmondsworth 1963.

⁵³ Stanisław Pięta zawieszony w prawach członka partii i klubu PiS, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/stanislaw-pieta-zawieszony-w-prawach-czlonka-partii-i-klubu-> (dostęp: 30.08.2018); *Ostra reakcja PiS na skandal ze Stanisławem Piętą. Poseł traci ważne funkcje!*, <https://natemat.pl/240015,stanislaw-pieta-zawieszony-w-pis-beata-mazurek-oglasza-decyzje> (dostęp: 4.06.2018).

⁵⁴ Stanisław Pięta MEMY. Romans bielskiego posła... komentują internauci, <http://bielskobiala.naszemiasto.pl/artukul/stanislaw-pieta-memy-romans-bielskiego-posla-komentuja,4668562,artgal,t,id,tm.html> (dostęp: 30.08.2018).

Ewolucja technologiczna i zmiana mechanizmów skandalizacji

Warto zwrócić uwagę, za Kate Miltner i Nancy Baym, że w wieku mediów cyfrowych zmieniła się specyfika skandalu. Rozprzestrzenia się on szybciej dzięki mediom elektronicznym, a zwłaszcza społecznościowym (inne media, inne mechanizmy i aktorzy uczestniczący w procesie skandalizacji). Wykrywanie i rozpowszechnianie skandali staje się o wiele łatwiejsze, ponieważ procesy budowania historii (*storytelling*) i ich rozpowszechniania nie są już zarezerwowane wyłącznie dla profesjonalistów (dziennikarzy, pracowników mediów). Wśród aktorów, którzy pojawiają się tu z większą intensywnością niż wcześniej, są informatorzy, czyli potencjalnie każdy, kto ma telefon komórkowy i konto na portalu społecznościowym, czy doradcy polityczni wyszukujący skandale⁵⁵.

Kamil Demirhan i Derya Çakır-Demirhan⁵⁶ wprowadzają rozróżnienie na dwa terminy: „polityka oparta na skandalu/polityka skandalizacji” oraz „skandal polityczny” (*scandal politics vs. political scandal*). Skandale polityczne, jak wskazuje duża część badaczy, w demokracji partycypacyjnej służą stabilizacji systemu, gdyż w trakcie krytycznej debaty odnawia się legitymizacja systemu politycznego oraz jego politycznych i legalnych instytucji. Polityka skandalizacji też wpływa na układ sił w polityce, niemniej silniejszą rolę odgrywają tutaj media traktujące skandal jak towar. W związku z tym nieważne jest samo przekroczenie norm przez osobę publiczną, lecz to, czy dane wydarzenie wraz z zainteresowaniem publiczności przyniesie zysk organizacji. Do wyszukujących skandali dziennikarzy dołączają więc politycy chcący zdyskredytować swoich przeciwników, zwiększając w ten sposób własne szanse wyborcze. Autorzy sugerują, że w tej walce na skandale media współpracują i wchodzi w sojusze z politykami. W konsekwencji maleje zainteresowanie informacjami mogącymi promować debatę publiczną, maleje zaufanie do mediów i rośnie liczba informacji, u których źródeł jest manipulacja. Autorzy przypominają, że interaktywne media elektroniczne uważane są na wyrost za przestrzeń dającą wolność informacji, ponieważ — zwłaszcza po WikiLeaks — kontrolę nad Internetem sprawują nie tylko państwa autorytarne, ale i demokracje. Przykładem wykorzystania tej koncepcji w praktyce były działania Anonymous i WikiLeaks⁵⁷, które stały się symbolem tej wolności⁵⁸.

⁵⁵ K.M. Miltner, N.K. Baym, *The selfie of the Year of the Selfie: Reflections on a media scandal*, „International Journal of Communication” 9, 2015, nr 1, s. 1701–1715.

⁵⁶ K. Demirhan, D. Çakır-Demirhan, *Political Scandal, Corruption, and Legitimacy in the Age of Social Media*, Hershey 2016, s. 25–50, 223–246.

⁵⁷ J.L. Beyer, *The emergence of a freedom of information movement: Anonymous, WikiLeaks, the Pirate Party, and Iceland*, „Journal of Computer-Mediated Communication” 19, 2014, nr 2, s. 141–154.

⁵⁸ M.T. McCarthy, *Toward a free information movement*, „Sociological Forum” 30, 2015, nr 2, s. 439.

Badacze twierdzą też, że wskazane ruchy to walka o ustanowienie nowego ładu zmieniającego asymetrię w sieci, to użycie technologii liberalnej i doświadczenia jednostek i ruchów społecznych do zwiększenia wolności słowa, transparentności i transformacji społecznej”. W tym kontekście warto przywołać pojęcie „syndrom skandalu”: „Jest to samoodnawialny oraz samowzmacniający się proces kształtowany przez konkurencję i rywalizację na rynku mediów i polityki, prowadzący do kreowania coraz to nowych skandali”⁵⁹. Te ostatnie koncentrują uwagę opinii publicznej na zmediatyzowanych formach prowadzenia debaty publicznej. Trywializacja, jak przekonuje J.B. Thompson, oprócz negatywnych następstw dla publicznego dyskursu może paradoksalnie również go pobudzić, gdyż dyskusja staje się bardziej dostępna dla wszystkich członków publiczności, przy czym nie oznacza to automatycznie, że publiczność dzięki opakowaniu tematów w popkulturową otoczkę zyskuje większą możliwość wpływu na politykę⁶⁰. Skandale są częścią walki symbolicznej, której głównym aktorem są media. Można przyznać, że polityczne skandale mają pozytywne funkcje w demokracji, jako że często pomagają ujawniać korupcję. Po skandalu opinia publiczna często zyskuje możliwość dyskusji nad uprawomocnieniem instytucji i systemu politycznego⁶¹.

Wnioski. Ewolucja procesu skandalizacji w Polsce

Przedstawione przez autora przykłady oraz teoretyczne rozważania dają możliwość wskazania trendów widocznych w ewolucji procesu skandalizacji. Oprócz udowodnienia wspomnianej tezy, że skandale obyczajowe nie miały szansy rozwoju ani w międzywojennej Polsce, ani w czasach PRL-u, widoczny jest silny wpływ technologii informacyjnej oraz rosnącej tabloidyżacji. W III Rzeczypospolitej we wszystkich opisanych przypadkach informacje o skandalu przekazywane były przez prasę sensacyjną — najpierw tylko „Super Express”, a od 2003 roku również „Fakt”. Portale plotkarskie brały udział w rozkręceniu skandalu dopiero w wypadku Kazimierza Marcinkiewicza (choć zadebiutowały już w 2006 roku), wcześniej istotną rolę w inicjowaniu procesów odgrywały tygodnik „Nie” („erotyczne immunitety”), „Gazeta Wyborcza” (praca za seks) i „Rzeczpospolita” (seks w olsztyńskim magistracie).

Przypadek Marcinkiewicza pod wieloma względami był wyjątkowy — po pierwsze, ze względu na masowy, niespotykany do tej pory, udział internetu w rozpowszechnianiu przekazu, po drugie dlatego, że sami internauci aktywnie

⁵⁹ W. Adamczyk, *op. cit.*, s. 241.

⁶⁰ J.B. Thompson, *Skandal polityczny...*, s. 301–308.

⁶¹ K. Demirhan, *Scandal politics and political scandals in the era of digital interactive media*, [w:] *Political Scandal, Corruption, and Legitimacy...*, s. 25–50; *idem*, *Participation, civil society and the Facebook use of NGOs in Turkey*, [w:] *Political Scandal, Corruption, and Legitimacy...*, s. 223–246.

brali udział w rozpowszechnianiu informacji i rozkręcaniu skandalu: na YouTube (pojawiały się filmiki samodzielne tworzone przez internautów) i na portalach informacyjnych, plotkarskich itp. oraz w mediach społecznościowych, gdzie pojawiły się memy i w większości krytyczne, ironiczne czy złośliwe komentarze⁶². Innym ciekawym aspektem procesu skandalizacji Marcinkiewicza jest czas jej trwania. Kulminacja kryzysu przypadła na styczeń 2009 roku, a w 2019 roku — mimo upływu ponad dziesięciu lat — skandal, choć częściowo wygaszony, nadal się tli, ponieważ stale dolewa doń paliwa druga była żona polityka — Isabel (książką, pojawianiem się w telewizji śniadaniowej i komentarzami w portalach plotkarskich).

Przypadki Ryszarda Petru i Stanisława Pięty łączy duża liczba memów na ich temat. Jednak nawet ich pobieżna analiza wskazuje, że Petru zdecydowanie prowadzi w tej klasyfikacji — warto podkreślić, że większość memów na jego temat nie jest związana z pobytem na Maderze z kochanką, ale jego z licznymi wpadkami językowymi, wywołującymi wesołość.

Należy też zwrócić uwagę na rolę tygodnika „Nie” w niektórych przypadkach skandalizacji. Znaczny udział tego pisma można odnotować w różnych okresach: na początku III RP, gdy tygodnik miał rekordowo duży nakład (nawet powyżej 500 tysięcy egzemplarzy) — sprawa Marzeny Domaros (1992), i znacznie później, bo w 2003 roku w czasie skandalu związanego z kochanką Jacka Kurskiego.

Wiele wskazuje na to, że skandale obyczajowe w Polsce wybuchają na zamówienie rywali politycznych i nawet jeśli w wywołaniu skandalu siłą sprawczą byli jego bohaterowie, jak w wypadku Kazimierza Marcinkiewicza i Izabeli Olchowicz, to można zauważyć, że dalszy rozwój wypadków związanych ze skandalem wskazuje na aktywną ingerencją w przebieg tego procesu przeciwników politycznych, w tym członków tej samej partii lub ugrupowania (obiektom takiej manipulacji mógł być Ryszard Petru, a w mniejszym stopniu Kazimierz Marcinkiewicz, który próbował — nieskutecznie — zmienić w trakcie skandalu ugrupowanie polityczne). Dalsza analiza przypadków skandalizacji w Polsce sugeruje, że procesy te w wysokim stopniu pozostają pod wpływem postępującej tabloidyzacji mediów, a także iż można odnotować zjawiska potencjalnie utożsamiane z polityką skandalizacji czy z syndromem skandalu. Biorąc uwagę wskazane konstatacje, można wnioskować, że procesy skandalizacji w Polsce w sprawach obyczajowych pozostają pod dużym wpływem partii i innych sił politycznych, które próbują oczernić i zdyskredytować swoich przeciwników, zwiększając w ten sposób własne szanse w kolejnych wyborach.

⁶² Por. T. Płonkowski, „Kaziu, zakochaj się”. *Analiza mechanizmów skandalizacji Kazimierza Marcinkiewicza po ujawnieniu jego romansu z Izabelą Olchowicz*, [w:] B. Płonka-Syroka et al., *Skandal w kulturze europejskiej i amerykańskiej*, t. 1. *Tabu — trend — transgresja*, Warszawa 2013, s. 349–359.

Bibliografia

- Adamczyk W., „*Gatemanía*” jako przykład tabloidyżacji śledztw, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2013, nr 1, s. 233–261.
- Beyer J.L., *The emergence of a freedom of information movement: Anonymous, WikiLeaks, the Pirate Party, and Iceland*, „Journal of Computer-Mediated Communication” 19, 2014, nr 2, s. 141–154.
- Ćwikliński P., Kuchanny W., *Dziewczyny Kurskiego*, „Nie” 2016, nr 3.
- Ćwikliński P., Kuchanny W., *Związek partnerski posła Jacka Kurskiego*, „Nie” 2013, nr 6.
- Demirhan K., *Participation, civil society and the Facebook use of NGOs in Turkey*, [w:] *Political Scandal, Corruption, and Legitimacy in the Age of Social Media*, red. K. Demirhan, D. Çakır-Demirhan, Hershey 2017, s. 223–246.
- Demirhan K., *Scandal politics and political scandals in the era of digital interactive media*, [w:] *Political Scandal, Corruption, and Legitimacy in the Age of Social Media*, red. K. Demirhan, D. Çakır-Demirhan, Hershey 2017, s. 25–50.
- Derber Ch., *Zaistnieć w społeczeństwie. O potrzebie zwracania na siebie uwagi*, przeł. M. Gajdzińska, Gdańsk 2002.
- Habielski R., *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa 2009.
- Juergens G., *Joseph Pulitzer and the New York World*, Princeton 1966.
- Kepplinger H.M., *Mechanizmy skandalizacji w mediach*, przeł. A. Kożuch, Kraków 2008.
- Klub Poselski Nowoczesna*, „Kronika Sejmowa” 16.11.2015.
- Kosmala I., *Kobiety przejściowe*, „Nie” 2011, nr 28.
- Marszał M., *W miękkich szponach Tuska. O manipulacjach Platformy, przyszłości lewicy i polskiej demokracji „NIE” rozmawia z prof. Mirosławem Karwatem, politologiem z Uniwersytetu Warszawskiego*, „Nie” 2019, nr 19.
- McCarthy M.T., *Toward a free information movement*, „Sociological Forum” 30, 2015, nr 2, s. 439–458.
- Mikołajczyk M., *Jałowi i cudzołóznicy*, „Nie” 2013, nr 8.
- Miltner K.M., Baym N.K., *The selfie of the year of the selfie: Reflections on a media scandal*, „International Journal of Communication” 9, 2015, s. 1701–1715.
- Notkowski A., *Prasa w systemie propagandy rządowej w Polsce 1926–1939. Studium techniki władz*, Warszawa 1987.
- Picard R.G., *The economics of tabloidization: Observations from the British and American experiences*, nieopublikowane wystąpienie na Euricom Colloquium on Tabloidization, University of Westminster, 9–13.09.1998.
- Piontek D., *Komunikowanie polityczne i kultura popularna. Celebrytyzacja informacji o polityce*, Poznań 2011.
- Płonkowski T., *Analiza porównawcza mechanizmów skandalizacji Kazimierza Marcinkiewicza i Jacka Kurskiego*, „Zeszyty Wydziału Humanistycznego Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej w Jeleniej Górze” 11, 2016, s. 79–114.
- Płonkowski T., „*Kaziu, zakochaj się*”. *Analiza mechanizmów skandalizacji Kazimierza Marcinkiewicza po ujawnieniu jego romansu z Izabelą Olchowicz*, [w:] B. Płonka-Syroka, M. Dąbrowska, J. Nadolna, M. Skibińska, *Skandal w kulturze europejskiej i amerykańskiej*, t. 1. *Tabu — trend — transgresja*, Warszawa 2013, s. 349–359.
- Political Scandal, Corruption, and Legitimacy in the Age of Social Media*, red. K. Demirhan, D. Çakır-Demirhan, Hershey 2017.
- Potocka A., *Pamiętnik Anastazji P. (erotyczne immunitety)*, Warszawa 1991.
- Sparks C., *Introduction: Panic over tabloid news*, [w:] C. Sparks, J. Tulloch, *Tabloid Tales: Global Debate over Media Standards*, Lanham 2000.
- Thompson J.B., *Media i nowoczesność*, przeł. I. Mielnik, Wrocław 2001.

Thompson J.B., *Skandal polityczny. Władza i jawność w epoce medialnej*, przeł. M. Chabura, Warszawa 2010.

Young W., *The Profumo Affair: Aspects of Conservatism*, Harmondsworth 1963.

Źródła internetowe

Anastazja P. agentką Lesiaka?, <https://wiadomosci.wp.pl/anastazja-p-agentka--lesiaka-6031580531249793a> (dostęp: 30.08.2018).

Bezczelny Lewak, *Skandal obyczajowy w PiS. Kolejny polityk partii rządzącej okazał się gigantycznym hipokrytą*, <https://crowdmedia.pl/skandal-obyczajowy-pis-kolejny-polityk-okazal-sie--gigantycznym-hipokryta/> (dostęp: 30.08.2018).

Burzliwe życie nowego prezesa TVP w 6 odsłonach, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1646594,1,burzliwe-zycie-nowego-prezesa-tvp-w-6-odslonach.read> (dostęp: 30.08.2018).

Działacze KOD zdziwieni. Wręczyli im banknoty z Petru. „To na alimenty” (video), <http://pikio.pl/dzialacze-kod-zdziwieni-wreczali-im-banknoty-z-petru-to-na-alimenty-video/> (dostęp: 30.08.2018).

Hartman J., *Mateusz Kijowski o politycznych planach. Kontrrewolucja KOD*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1660646,1,mateusz-kijowski-o-politycznych-planach.read> (dostęp: 30.08.2018).

Is There a Tabloidization of Online News? A Content Analysis of Traditional News Websites, <http://www.gnovisjournal.org/2009/12/22/there-tabloidization-online-news-content-analysis-traditional-news-websites/> (dostęp: 30.08.2018).

Isabel i Kazz. Samotność we dwoje, <http://www.fakt.pl/Isabel-i-Kazz-Samotnosc-we-dwoje-ZD-JeCIA,artykuly,93789,1.html> (dostęp: 7.11.2015).

Isabel Marcinkiewicz, <http://www.plotek.pl/plotek/0,78882,398208420.html?tag=isabel+marcinkiewicz> (dostęp: 30.08.2018).

Jacek Kurski, „Nie” i rzekomy romans, czyli medialny koszmar na własne życzenie, <http://www.polskatimes.pl/artykul/757735,jacek-kurski-nie-i-rzekomy-romans-czyli-medialny-koszmar-na-wlasne-zyczenie,id,t.html> (dostęp: 14.04.2016).

Kafabi (wpis pod filmem), <http://www.youtube.com/watch?v=0L9HcA6iLAK> (dostęp: 6.08.2011).

Kariera Kazimierza Marcinkiewicza, http://www.dailymotion.com/video/x8n5ck_karierakazimierzamarcinkiewiczakari_fun (dostęp: 7.11.2015).

Kazimierz Marcinkiewicz, <http://teczki.obserwowani.pl/1256.html#top> (dostęp: 6.12.2015).

Kochanka Pięty pokazała przed obiektywem wszystko. Izabela Pęk zaskakuje coraz bardziej, <https://www.o2.pl/galeria/kochanka-piety-pokazala-przed-obiektywem-wszystko-izabela-pek-zaskakuje-coraz-bardziej-6259087945496193g/2> (dostęp: 30.08.2018).

Kochanka posła Pięty wraca i... szuka partnera we Włoszech, https://www.pudelek.pl/artykul/133468/kochanka_posla_piety_wraca_i_szuka_partnera_we_wloszech/ (dostęp: 30.08.2018).

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 października 2015 r. o zbiorczych wynikach głosowania na listy kandydatów na posłów w skali kraju, https://parlament2015.pkw.gov.pl/aktualnosc/0/64_KOMUNIKAT__PANSTWOWEJ_KOMISJI_WYBORCZEJ_z_dnia_26_pazdziernika_2015_r_o_zbiorczych_wynikach_glosowania_na_listy_kandydatow_na_poslow_w_skali_kraju (dostęp: 4.11.2015).

Kontrowersje wokół romansu Marcinkiewicza, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1342,title,Kontrowersje-wokol-romansu-Marcinkiewicza,wid,10782868,wiadomosc.html> (dostęp: 7.11.2015).

Marcinkiewicz, rodzina jest najważniejsza, <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/139486,marcinkiewicz-rodzina-jest-najwazniejsza.html> (dostęp: 12.01.2016).

- Marcinkiewicz zaczyna spłacać zał egłe alimenty Izabeli. „Dał mi trzy tysiące, wrzucił je w kopercie do skrzynki na listy”, <http://www.plotek.pl/plotek/7,154063,23402182,marcinkiewicz-zaczyna-splacac-zalegle-alimenty-izabeli-dal.html> (dostęp: 30.08.2018).
- Marcinkiewicz żaluje na alimenty dla Isabel a zarabia fortunę, <http://wpolityce.pl/polityka/287672-marcinkiewicz-zaluje-na-alimenty-dla-isabel-a-zarabia-fortune> (dostęp: 30.08.2018).
- Mateusz Kijowski — być może wsadza mnie do więzienia, no i co, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/mateusz-kijowski-byc-moze-wsadza-mnie-do--no-i-co/tb7glz> (dostęp: 30.08.2018).
- Nabijają się z Kijowskiego. Sam się wkopał, <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/memy-przesmiewcze-z-kijowskiego-i-petru-liderzy-opozycji-pod-obstrzalem/0lvp6t3> (dostęp: 30.08.2018).
- Najłatwiej zabić gazetę, https://www.rp.pl/arttykul/72861-Najlatwiej-zabic-gazeta.html&cid=44&template=rest_ricted (dostęp: 30.08.2018).
- Najpierw Petru, teraz Kijowski, a przecież liderzy muszą być czyści, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1689424,1,najpierw-petru-teraz-kijowski-a-przez-liderzy-musza-byc-czysci.read> (dostęp: 30.08.2018).
- Najsłynniejsi polscy „alimenciarze”: Kurski, Włodarczyk (LISTA), https://www.pudelek.pl/arttykul/90945/najslynniejsi_polscy_alimenciarze_kurski_wlodarczyk_felicjanska_lista_s/foto_1#s6 Felicjańska... (dostęp: 30.08.2018).
- Nowoczesna, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Nowoczesna> (dostęp: 5.04.2017).
- Ostra reakcja PiS na skandal ze Stanisławem Piętą. Poseł traci ważne funkcje!, <https://natemat.pl/240015,stanislaw-pieta-zawieszony-w-pis-beata-mazurek-oglasza-decyzje> (dostęp: 4.06.2018).
- Rumieńczyk B., Afera wokół faktur Mateusza Kijowskiego. Co z nich wynika?, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/afera-wokol-faktur-mateusza-kijowskiego-co-z-nich-wynika/3rz6ldb> (dostęp: 30.08.2018).
- Ryszard Petru i Joanna Schmidt relaksują się na Maderze podczas protestu opozycji w sejmie, <https://polskatimes.pl/ryszard-petru-i-joanna-schmidt-relaksuja-sie-na-maderze-podczas-protestu-opozycji-w-sejmie/ar/11648468> (dostęp: 30.08.2018).
- Seksskandale, <https://wiadomosci.wp.pl/seksskandale-6038719133176961g/14> (dostęp: 30.08.2018).
- Sepiolo M., Kim jest Mateusz Kijowski: twórca Komitetu Obrony Demokracji, https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1645152,1,kim-jest-mateusz-kijowski-tworca-komitetu-obrony-demokracji.read?fromUrl=&paymentType=prepaid_30_PREMIUM (dostęp: 30.08.2018).
- Stanisław Pieta twierdzi, że nie załatwiał kochance pracy. Dowody temu przeczą, <https://wiadomosci.wp.pl/stanislaw-pieta-twierdzi-ze-nie-zalatwial-kochance-pracy-dowody-temu-przecza-6257993941640833a> (dostęp: 30.08.2018).
- Stanisław Pieta MEMY. Romans bielskiego posła... komentują internauci [MEMY +18], <http://bielskobiala.naszemiasto.pl/arttykul/stanislaw-pieta-memy-romans-bielskiego-posla-komentuja,4668562,artgal,t,id,tm.html> (dostęp: 30.08.2018).
- Stanisław Pieta zawieszony w prawach członka partii i klubu PiS, https://wiadomosci.onet.pl/kraj/stanislaw-pieta-zawieszony-w-prawach-czlonka-partii-i-klubu-pis/3466nsq?utm_v=2&utm_medium=nitro&utm_campaign=allonet_nitro_new&srcc=ucs&utm_source=wiadomosci_viasg.. (dostęp: 4.06.2018).
- Strzeszewski M., Polityk roku 2007 w Polsce i na świecie, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2008/K_008_08.PDF (dostęp: 6.12.2015).
- Szostkiewicz A., Mateusz Kijowski odchodzi z KOD. Był twarzą pierwszej obywatelskiej rewolucji, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1714024,1,mateusz-kijowski-odchodzi-z-kod-byl-twarza-pierwszej-obywatelskiej-rewolucji.read> (dostęp: 30.08.2018).

- Szuldrzynski M., *Kijowski nie chce ale musi. Zniszczyć KOD*, <https://www.rp.pl/Komitet-Obrony-Demokracji/170129910-Szuldrzynski-Kijowski-nie-chce-ale-musi-Zniszczyc-KOD.html> (dostęp: 30.08.2018).
- Szyller D., Mińska B., *Marcinkiewicz: Rodzina jest najważniejsza*, https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/139486,marcinkiewicz-rodzina-jest-najwazniejsza.html?test_login=prod (dostęp: 30.08.2018).
- Tak kocha Marcinkiewicz*, <http://nocoty.pl/gid,12350823,img,12350857,kat,1013547,title,Tak-kocha-Marcinkiewicz,galeria.html> (dostęp: 7.11.2011).
- Tak mieszka lider KOD Mateusz Kijowski — wewnątrz stylowe-ale*, <http://www.plotek.pl/plotek/7,78649,21385995,tak-mieszka-lider-kod-mateusz-kijowski-wnetrza-stylowe-ale.html> (dostęp: 30.08.2018).
- To pytanie naprawdę padło w milionerach internauci pokładają się ze śmiechu*, <https://wiadomosci.wp.pl/to-pytanie-naprawde-padlo-w-milionerach-internauci-pokladaja-sie-ze-smiechu-6091361187242625a> (dostęp: 30.08.2018).
- T-raperzy znad Wisły, *Maxi Kaz*, <http://teksty.org/t-raperzy-znad-wisly,maxi-kaz,tekst-piosenki> (dostęp: 7.11.2011).
- Tygodnik ABC o ciemnych kartach biografii Ryszarda Petru. Skąd wziął się lider Nowoczesnej*, <http://abctygodnik.pl/artykuly/1306-tygodnik-abc-o-ciemnych-kartach-biografii-ryszarda-petru-skad-wzial-sie-lider-nowoczesne> (dostęp: 5.01.2015).
- Unia Wolności*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Unia_Wolno%C5%9Bci (dostęp: 5.04.2017).
- Woples (mikroblog)*, <https://www.wykop.pl/wpis/17713025/zaproszenie-alimenciarza-kijowskiego-na-kongres-ko/> (dostęp: 30.08.2018).
- Wybory 2015*, https://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm (dostęp: 4.11.2015).